

כתב המשנ"ב בהל' ר"ח (סי' תכ"ג סק"ו), "וכן יש אומרים 'ולכפרת פשע', ויש שאינם אומרים, רק בשנת העיבור, ואפילו בשנת העיבור יש שאינם אומרים אותו אלא עד כלות חודש העיבור דהיינו עד אחר חודש אדר".
ועי' בא"ר (תכ"ג סק"ו), שכתב, "ביש נוסחאות כתב, 'בשנת עיבור ולכפרת פשע', ושמעתי טעם, דיש י"ב לשונות לטובה ולברכה וכו', נגד י"ב חדש, לכך אומרים עוד 'ולכפרת פשע' נגד עיבור. ואני לא מצאתי נוסחא זו באבודרהם ושום מקום, גם טעם י"ב לשונות הנ"ל לא ראיתי¹. ובאמת בכל חדש צריכין לכולן..."

והטעם שנקטו מסדרי התפילה בלשון זה ד'ולכפרת פשע', יעוין בספר טעמי המנהגים (בהוספות לעניני ר"ח, סימן תמ"ח), שכתב, "ומה שאומרים הנוסח 'ולכפרת פשע', כי שמא השנה אינה מעוברת, ונמצא אוכלים חמץ בפסח, שמעתי". ואף שכהיום אין מעברים אלא ע"פ חשבון, מ"מ כיון שכך קבעו הנוסח בתפילה, לכן אין לשנות ממטבע שטבעו חכמים.
ורבים הקשו ע"ז, שהרי להדיא אמרו בר"ה (כ"ה א'), "אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין"², אתם אפילו מוטעין", וא"כ מה שייד לומר שצריך כפרה ע"ז.

ואולם י"ל, שהרי כל שוגג טעון כפרה, וכן בנתכוין לאכול בשר דבר אחר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה, וא"כ הי"נ י"ל, דאף שמצד הדין חל העיבור, מ"מ שמא צריך כפרה על מה שבא לידם תקלה זו, לעבר השנה שלא במקומה.

וכענין זה כתב בספר ברוך שאמר (לבעל התורה תמימה, סדר תפילות השנה, מוסף דר"ח, וכפל דבריו בספרו תוספת ברכה, ויקרא כ"ג ב'), "...ויען כי על פי טעותם אפשר לבוא לכמה מכשולים במשך השנה, כמו לענין חמץ בפסח ולענין תענית ביום הכיפורים, שעל פי העיבור יודחו חדשי ניסן ותשרי לעוד שלושים יום. ואם יטעו במעשיהם אלה, הלא יבואו פסח ויום הכיפורים שלא בזמנן הנכון, והתוצאות מזה גדולות מאד, הנוגעות בעיקרי מצות התורה. ולכן מבקשים שתגן תפילתנו לכפרת פשע זאת".

איברא, דכל האמור היינו אם נימא דהאי דרשא ד'אתם אפילו שוגגין' וכו', היינו גם לענין עיבור השנה, אבל אם נימא דהאי דרשא לא קיימא אלא לענין עיבור החודש, א"כ בלא"ה ניחא, דגבי עיבור השנה דליכא כלל לדרשא זו, לכך מצינו שבאיזה אופנים שעיבור השנה שלא כדין, לא חל העיבור כלל, ולפיכך שפיר בעינן לכפרה.

וכענין זה כתב בספר מרגליות הים (לרבי ראובן מרגליות זצ"ל, סנהדרין י"ב ב', אות א'), דזוהי שיטת הצ"ח ברכות (ס"ג ב', ד"ה ואמנם דין), שכתב בפשיטות, דדין זה דאתם אפילו שוגגין וכו', לא שייד אלא בעיבור החודש, והוא ע"פ דברי התוס' ר"ה (כ"א א' ד"ה לוי איקלע), וכן ברמב"ם (פ"ב מקדוה"ח ה"י), דמשמעות דבריהם שלא נאמר דין זה בעיבור השנה כלל.

וכתב שם, דבזה ניחא מה שאנו אומרים במוסף דר"ח 'ולכפרת פשע'³, דמקורו הוא במ"ש בסנהדרין שם, "ת"ר, אין מעברין את השנה מפני הטומאה, רבי יהודה אומר מעברין. אמר רבי יהודה, מעשה בחזקיה מלך יהודה שעבר את השנה מפני הטומאה, ובקש רחמים על עצמו, דכתיב (דה"י ב' ל') כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד. רבי שמעון אומר, אם מפני הטומאה עיברה, מעוברת. אלא מפני מה ביקש רחמים על עצמו, שאין מעברין אלא אדר, והוא עיבר ניסן בניסן", משמע, דלדעת ת"ק באמת מפני הטומאה לא חל העיבור, ולהאמור ניחא, דלכך הוצרך לכפרה, כלשון הכתוב שאכלו הפסח שלא כדין וכו'.

ואמנם עי"ש שהעיר בעיקר דברי הצ"ח, מהא דאיתא להדיא בספרא פ' אמר (ט' ג'), "לא היתה השנה צריכה לעבר ועיברה, אנוסים או שוגגים או מוטעים, מנין שהיא מעוברת, שנאמר אשר תקראו אותם מועדי, אתם אפילו שוגגים אתם אפילו מוטעים אתם אפילו אנוסים", הרי דעיקר האי דינא אתם אפילו שוגגין וכו', קאי גבי עיבור שנה. ועי' בערוך לנר בר"ה (שם), שהביא שכ"ה להדיא שיטת הרמב"ן והר"ן, ובהג' מבן המחבר שם ציין להספרא האמור. ועי' גם במנ"ח (מצוה ד' אות ו'), מה שהשיג על דברי הצ"ח⁴, ואכמ"ל.

והנה לטעם הנ"ל צ"ל דזהו שייד דוקא להנהיגים לומר כן בכל חדשי השנה, שהרי יש ענין להזכיר י"ג לשונות כנגד הי"ג חדשים, ורק שבחרו בלשון 'ולכפרת פשע' כנגד חודש העיבור, שמא עיברהו בטעות, ובפרט מפסח ואילך, שמא לא נהגו כדין. אבל להנהיגים לומר כן רק עד חודש אדר, לא שייד טעם זה, דלכאורה היה צריך לאומרו רק בחודש העיבור, או מחודש העיבור ואילך, אבל לא קודם חודש העיבור.

וצ"ל ע"פ המבואר בר"ה (ז' א'), דאף דלכתחילה אין מודיעים אם השנה מעוברת אלא באדר, מ"מ בדיעבד אפשר להודיע עיבור השנה תיכף אחר ר"ה, וכיון שתיכף בתחילת השנה שייד הפרסום שהיא שנה מעוברת, לכן שפיר שייד כבר מתחילת השנה להזכיר הזכרה זו, שבאה מחמת חודש העיבור.

¹ ועי' בסידור בית יעקב להגר"י עמדין זצ"ל במוסף דר"ח, שהביא טעם זה שהם כנגד י"ב חודש.

² כבר האריכו בזה המפרשים, במ"ש 'אפילו מזידין', דלכאורה היאך יתכן שיהיו ב"ד מזידין לעבר החודש שלא כדין, ויהא החודש מעובר. ובאמת ברמב"ם (פ"ב מקדוה"ח ה"י), לא גרס 'אפילו מזידין', אלא 'אפילו אנוסים', וכ"ה להדיא בספרא דלהלן, אבל הרבה ראשונים גרסו כמו שהוא לפנינו בגמ', ויש בזה הרבה פנים במפרשים, ואכמ"ל.

³ וכענין זה כתב הגאון הנ"ל בספרו נפש חיה בקיצור לשון (בהגהות לאו"ח תכ"ג), וז"ל, "בשנת עיבור מוסיפין 'ולכפרת פשע', וטעמו לפי שמוציאין השנה ממנהגה יש לחוש לשגגה, אולי טעו החכמים שבהם עולה זדון ובעי כפרה..."

⁴ ואמנם עי' בספר נהרות איתן (להרא"י רובין שליט"א, הלכות ר"ח), שהאריך לבאר דגם לדעת המנ"ח יש אופנים דלא אמרינן אתם אפילו שוגגין גבי עיבור השנה, שהרי מצינו להדיא בגמ' כמה אופנים שאם עברה אינה מעוברת.
ועי' עוד בקובץ אור ישראל (מאנסי, אדר ב' תשנ"ז, גליון ג', עמ' ה' ואילך, ונדפס גם בס' בשבילי אורייתא - בשבילי החודש להרש"ב ליברמן שליט"א, עמ' רפ"ז), בכתבים מבעל היפני מנחם צ"ל בענין זה.